

ים המלח ברכה או קללה / תשע"ב

הבנה והבעה

1. א. שלוש תכונות ייחודיות לים המלח :

- המקום הנמוך ביותר בעולם. (424 מ' מתחת לפני הים)
- לחופי הים ובתוכו נובעים מי מעיינות חמים, מעיינות מרפא.
- קרני השמש באזור ים המלח מועילות לריפוי מחלות עור ואינן מזיקות.
- לבוץ יש תכונות ריפוי, והוא מותיר עור חלק.
- הים מלוח ביותר.

ב. שלושה תחומים שבהם ניצל האדם את משאב הטבע הזה :

- **רפואה** - לבוץ של ים המלח יש תכונות ריפוי, טיפול בחולי פסוריאזיס, טיפול בחולי שיגרון;
- **תעשייה כימית** - ממי הים מפיקים מלחים, כמו אשלגן ברום ומגנזיום; המינרלים של ים המלח משמשים לתעשיית חומרי קוסמטיקה; בסביבות ים המלח כורים פוספטים לחקלאות.
- **תיירות** - הוקמו בתי מלון רבים.

2. שני גורמים אנושיים האחראים לירידה המתמדת של מפלס ים המלח :

- א. שאיבת מים מנחלי הצפון המזינים את ים המלח.
- ב. הגדלת שטחי האידוי להפקת מינרלים מהים.

3. **שאלת הערכה וביקורת**

לדעתי, כדאי לעצור את התנופה של פיתוח אזור ים המלח, כי פיתוח מואץ מהווה איום על הים. הפקת המינרלים גורמת לירידת מפלס מי הים ולייבוש חלקים גדולים ממנו. מלבד זאת ירידת המפלס גרמה להתפתחות תופעת הבולענים המסכנים את האדם, ואם הפיתוח יימשך התופעה תתרחב.

גם בניית אתרי תיירות נוספים מאיימת על האופי המדברי הבראשיתי של האזור. שינוי אופי האזור עלול לפגוע בבתי הגידול הטבעיים של החי והצומח. מכל האמור עולה שראוי להאט או לעצור את תנופת הפיתוח.

4. ההמלצות והבעיות שאמורות להיפתר :

ההמלצה : יש לסרטט מפות של האזורים המועדים להתפתחות בולענים.

הבעיה : קיימת סכנה שהיפערות בולען בתוואי הכביש תגרום לתאונת דרכים קשה.
ההמלצה : תוגבל הפקת מלחים : אשלגן ברום ומגנזיום מים המלח.
הבעיה : ירידת מפלס ים המלח בשל אידוי מוגבר של מי הים לצורך הפקת המלחים.
ההמלצה : רשות הטבע והגנים תעקוב אחר השינויים המתרחשים בחי ובצומח... ותנקוט אמצעים להגן עליהם.
הבעיה : איום על בתי הגידול של החי והצומח המתעצם עם פיתוח התיירות באזור.

5. תרשים גרפי

- א. שינויים שחלו בים ע"פ המפות :
- (1) חלקים מן הים התייבשו, ולכן שטח הים הצטמצם.
 (2) חלקו הדרומי של הים משמש כברכות אידוי.
 ב. האיור ממחיש את הבעיה שתוארה במאמר.

6. סיכום בורר כסוגה אחרת – עלון מידע

מידע למטיילים בים המלח

סכנה בולענים!

התופעה באזור ים המלח נפערים בורות לאורך החוף.

הגורם ירידת מפלס ים המלח מביאה לחדירה של מים מתוקים לעומק הקרקע.

אופן ההיווצרות בעומק הקרקע בסביבות ים המלח הצטברו במשך השנים גושי מלח. כשחודרים מים מתוקים לקרקע הם ממסים את הגושים, וכך נוצרים חללים מתחת לפני הקרקע. החללים נפערים לבולענים כשהקרקע שמעליהם קורסת.

מימדי הבולענים יש בולענים המגיעים לעומק של 20 מ' ולקוטר של 25 מ'.

הסכנה קיימת סכנה בטיחותית לאדם ולרכוש. קיים חשש שהיפערות בולען בתוואי הכביש תגרום לתאונת דרכים קשה.

ראו הוזהרתם!

אוצר המילים והמשמעים

7. א. אוצרות טבע - שפע של דברים בעלי ערך ממשי או רגשי.
 אוצר המילים והמשמעים - אוסף גדול של ערכים ספרותיים שונים, ובייחוד אוסף של מילים ומונחים.
 ב. בהשאלה – ההערה מציינת הרחבת משמעות ומעבר מן התחום המוחשי למופשט. לפי ההערה, משמעות המילה אוצר אינה מילולית, אלא מטפורית, והעברנו את המשמעות מחפצים יקרי ערך לאדם יקר וחביב מאוד.
 ג. הגדרה מספר שתיים "בית גנזים" אינה בשימוש בלשון ימינו.
 ד. השואה בין ערכים של מילון

אָצֵר	אוֹצֵר	
פועל	שם עצם	חלק דיבור
א-צ-ר	א-צ-ר	שורש
נטייה בזמנים שונים : אצתי, אוצר, אאצור	ברבים : אוצרות בנסמך : אוצרות	נטייה

8. השלמת המילים מואץ ומועצם
 א. כוחו של הפרט מועצם ע"י התמיכה שהוא זוכה לה מהסביבה הקרובה אליו.
 ב. המשא ומתן בין הנהלת המפעל לוועד העובדים מואץ בגלל האיום לפתוח בשביתה.
 ג. פיתוח רשת הכבישים מואץ עקב הגידול במספר כלי הרכב.
 ד. הקושי של עולים חדשים להיקלט בחברה מועצם עקב אי ידיעת השפה.
 9. פירוש הצירופים
תעשייה רבת מוניטין - שיש לה שם טוב. (הגדרה מספר 3)
כורתים את הענף שהם יושבים עליו - מכשילים את עצמם. (הגדרה מס' 4)
 10. המשפטים ללא הלשון הציורית:
 מבחינת המליחות ים המלח הוא מן הימים המלוחים ביותר בעולם.
 התייבשות ים המלח גורמת לנוף נזק בלתי הפיך.
 ים המלח, משאב הטבע החשוב, מצטמצם, הולך ונעלם.

שם המספר

11. א. עשרים וארבעה (מטר)
שלוש (המדינות)
פי עשרה

ב. חמישה (אחוזים)

תחביר

12. א. (I) בשל העדר תכנית אב הגופים השונים מנצלים את משאבי הטבע ככל יכולתם.

סוז האלסט - פלט. הקשר האזוי - סיבה ומאצה.

(II) בעומק הקרקע שבסביבות ים המלח הצטברו במשך השנים גושי מלח.

סוז האלסט - פלט. הקשר האזוי - זמן.

(III) בשנות ה-70 הופיעו הבולענים הראשונים באזור ים המלח, ומאז נפערו באזור מאות

בולענים. סוז האלסט - אאווי. הקשר האזוי - זמן.

(IV) מאחר שהבולענים נפערים קרוב לתוואי הכביש גוברת הסכנה לתאונת דרכים.

סוז האלסט - מורכב. הקשר האזוי - סיבה ומאצה.

ב.

קבוצה ב	קבוצה א	
זמן	סיבה ותוצאה	הקשר הלוגי
3, 2	4, 1	מספרי המשפטים

ג. מילת הקישור המתאימה לחבר בין שני המשפטים היא: למרות זאת או אע"פ ש. היחס

הלוגי שהיא מבטאת הוא יחס של ויתור.

המשפט המאוחה: אנשים רבים לא האמינו באפשרות לקיים חיים באזור ים המלח,

למרות זאת התפתחה באזור התיישבות משגשגת.

או משפט מורכב: אע"פ שאנשים רבים לא האמינו באפשרות לקיים חיים באזור ים

המלח, התפתחה באזור התיישבות משגשגת.

13. א. סוג המשפט - מורכב

ממשלת דנמרק הזהירה את אזרחיה, המבקרים בישראל, מפני הסכנות באזור ים המלח. פסוקים 110א

מלח
מלח
מלח

ב. התשובה במשפט לעיל.

ג. המרה למשפט בדיבור ישיר: ממשלת דנמרק: אזרחים המבקרים בישראל, "היזהרו מפני הסכנות באזור ים המלח!" (מוען, פנייה לנמען, גוף שני)

14. א. (I) למרות רמת המליחות של המים בים המלח המוני תיירים רוחצים במימיו. (II) מפעלי ים המלח מפיקים מברכות האידוי מלחים, והם משמשים בתעשייה הכימית.

(1) שני המשפטים מאותו סוג תחבירי - לא נכון. (הראשון - פשוט; השני - איחוי).
 (2) בין כל הצירופים שבמשפטים יש רק צירוף אחד של שם ושם תואר - נכון. (הצירוף הוא - בתעשייה הכימית).
 (3) כל המילים מן השורש מ-ל-ח הן באותו תפקיד תחבירי - לא נכון. (מלחים משלים פועל; כל האחרים משלים שם)

ב. בגלל ניצול יתרון של המים מלח
 מפלס ים המלח מלח
 יורד מלח
 בהתמדה. מלח

15. א. התפקיד התחבירי של צירופי הסמיכות במשפט הפשוט הבא:
 בשל תכונות הריפוי הייחודיות של מי המעיינות התפרסם ים המלח ברחבי העולם.

ב. דרכי היידוע
 ממשלת דנמרק - יידוע באמצעות שם פרטי
 קרינה מזיקה - הקרינה המזיקה
 צורכי חקלאות - צורכי החקלאות
 עורק תחבורה מרכזי - עורק התחבורה המרכזי
 רמת מליחותו - יידוע באמצעות כינוי קניין חבור (שייכות).
 ג. צירופי סמיכות:

אידוי מים, הכנסות המדינה, יזמי תיירות, תכנית אב
 הצירוף שאינו ניתן לפירוק הוא תכנית אב כי זהו צירוף כבול. למילה אב יש משמעות מטפורית, ולא משמעות מילולית, ואם נפרק את הצירוף המשמעות תשתנה.

מערכת הצורות

16. א. שלושה משפטים :

- פעילות תעשייתית גורמת לירידה של מפלס ים המלח ולייבוש של חלקים ממנו.
- תוכניות הפיתוח מאיימות על בתי הגידול הטבעיים של החי והצומח, ומעמידות בעלי חיים בסכנת הכחדה.
- על אף הסכנות מספר התיירים במלונות ים המלח לא הצטמצם, ורבים מהם מגיעים לאזור.

(1) שם פעולה מבניין הפעיל : הַכְחֵדָה

פועל מאותו שורש בבניין אחר : נִכְחַד , הִכְחַד

(2) שם פעולה מבניין פיעל : יְבוּשׁ , סִפְּנָה

פועל מאותו שורש בבניין אחר : הִתְיַבֵּשׁ , יָבַשׁ , יִבֵּשׂ

(3) פועל שאינו מגזרת השלמים : הִצְטַמְצַם , מְגִיעִים

פועל מאותו שורש בבניין אחר : צִמְצַמוּ , נוֹגְעִים

ב. (1) הפעלים נָצַל , נִצַּל :

נָצַל	נִצַּל	
נ-צ-ל	נ-צ-ל	השורש
נפעל	פיעל	הבניין

(2) שם הפעולה של הפועל נִצַּל :

הַצְלָה , הִתְנַצְּלוּת , נִצּוּל

(3) משפט לכל אחד מן הפעלים :

- הלקוח נִצַּל את ההזדמנות וקנה כמות כפולה.
- הנער נִצַּל מטביעה בים.

17. א. טבלה

המשמעות פעיל או סביל	הבניין	השורש	הפועל
	התפעל	ד-ל-ד-ל	משאבי הטבע... מִדְּלָדְלִים.
סביל	הופעל	ג-ב-ל	הרשיון... אינו מְגֻבָּל.
פעיל	הפעיל	נ-ז-ק	קרני השמש אינן מְזִיקוֹת.
סביל	קל	ט-מ-ן	בתוך הקללה טְמוּנָה ברכה.

ב. תקינות

אני ירחץ / ארחץ במעיינות המרפא.

מספר הבולענים הולך וגדל / וגודל בהתמדה.

18. א. מיון שמות: צמרת; אטרקציה; מלונאי; שגשוג; תירות; בראשיתי; אינטרס

שורש ומשקל	בסיס וצורן סופי	שאילה מלעז
צמרת	מלונאי	אטרקציה
שגשוג	תירות	אינטרס
	בראשיתי	

ב. תפקידי הבינוני

- מפעלי ים המלח מגדילים את שטח האידוי.
- מבריאים גודשים את המלונות.
- לאורך כביש 90 נפערים בולענים מסכנים.
- בני אדם יכולים לצוף על פני המים המלוחים.

פועל	שם עצם	שם תואר
מגדילים	מבריאים	מסכנים
גודשים		מלוחים
נפערים		

19. א. יזם; שגרון; צלקת; מדבר

המילה	משמעות המשקל
יזם	בעל מלאכה, בעל מקצוע
שגרון	מחלות
צלקת	מחלות
מדבר	מקום

ב. יחודי, מְלִיחוֹת, תַּעֲשֵׂן, מְכוּנִית

משמעות הצורן הסופי	המילה
שם תואר	יחודי
שם מופשט	מְלִיחוֹת
בעל עיסוק	תַּעֲשֵׂן
כלי תחבורה	מְכוּנִית

ג. אבסורדי

הדמיון הוא בדרך התצורה: (בסיס + צורן סופי) אבסורד + אי - צורן סופי המצטרף לבסיס **לועזי**.

ההבדל הוא בבסיס: הצורנים הסופיים בסעיף ב הצטרפו לבסיס עברי, ולא לבסיס לועזי.